

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

2. Globální aspekty světového hospodářství

Ekonomika

2.1. Ekonomika a populační problém

2.1.1 Vývoj lidské populace

Ekonomika je úzce spojena s populací. Proto dříve než se zaměříme na jednotlivé ekonomické sektory, pokusíme se nastínit vývoj lidské populace až do budoucnosti a poukázat na populační problém, který se nás všech týká.

V roce 2002 přesáhl **počet obyvatel** žijících **na naší planetě 6 miliard** a za dalších 20 let pravděpodobně vzroste o dalších 1,5 miliardy. Naproti tomu počet obyvatel České republiky, podobně jako řady dalších vyspělých států, bude postupně ubývat z 10,267mil. (v roce 2001) na předpokládaných 9,95mil. (v roce 2030).

1. miliarda-----vývoj lidstva až do roku 1800

2. miliarda-----130 roků (1930)

3. miliarda-----30 let (1960)

4. miliarda-----14 let (1974)

5. miliarda-----13 let (1987)

6. miliarda-----12 let (1999)

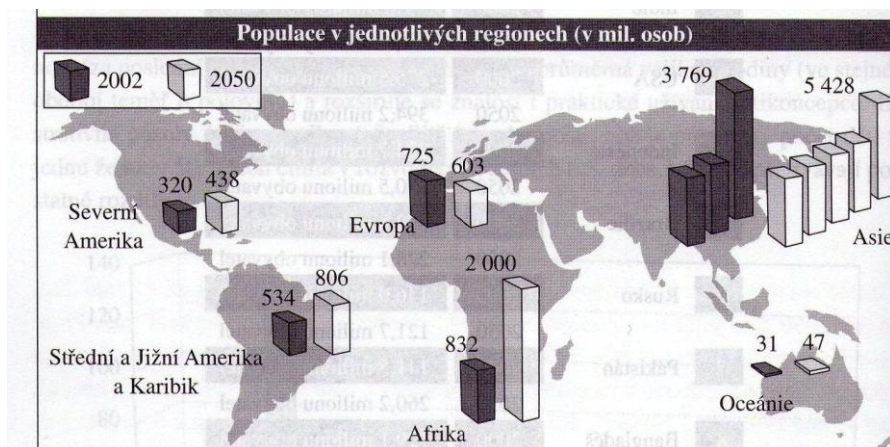
7. miliarda-----14 let (2013)

8. miliarda-----15 let (2028)

9. miliarda-----26 let (2054)

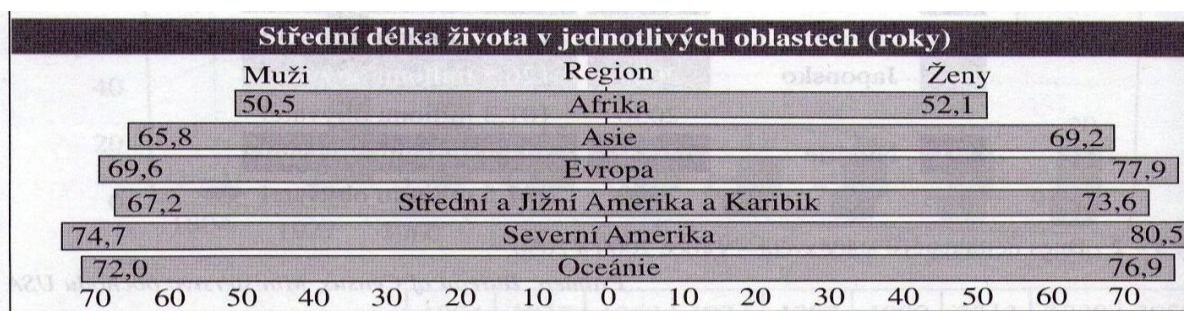
Obr. 1 Dlouhodobý vývoj počtu obyvatel na Zemi

Pramen: Populační fond OSN

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Nerovnoměrný populační vývoj patří mezi globální problémy lidstva. Liší se v různých částech světa - je výrazně **územně diferencován**. Obrovské rozdíly vidíme mezi vyspělými a rozvojovými státy, ale i mezi městským a venkovským prostředím. Je třeba sledovat i obyvatelstvo podle věku, pohlaví, vzdělání nebo náboženského vyznání.

Pramen: Populační fond OSN

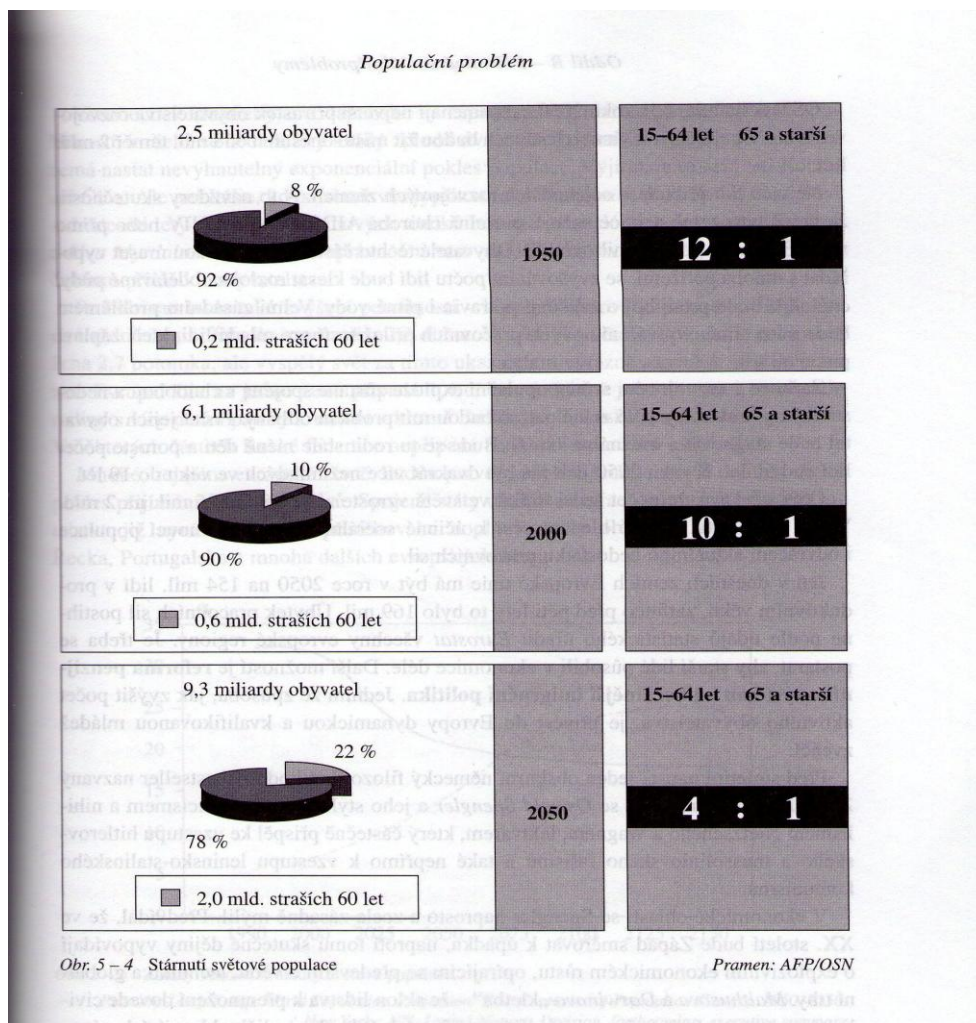
V současnosti se různé země nacházejí v odlišných fázích populačního vývoje. **Regiony vyspělých zemí** (většina Evropy, severní Ameriky, Austrálie apod.) již obdobím zvýšeného populačního růstu za poklesu úmrtnosti a porodnosti prošly. Nyní je pro ně charakteristický **nízký počet narozených dětí** a **vysoká hodnota střední délky života** (mezi 75 a 80 roky), **přirozený přírůstek je kolem 0**, někde **dochází k úbytku obyvatel** (např. Německo, Maďarsko a Ukrajina). **Zvyšuje se podíl obyvatelstva staršího 60 let** se všemi ekonomickými, sociálními i politickými dopady. **V oblastech jižní Ameriky, jihovýchodní a východní Asie**, již došlo k významným pokrokům ve zlepšení úmrtnostních poměrů, postupně klesá i úroveň porodnosti. Přirozený přírůstek jen o trochu převyšuje celosvětový průměr. Zvláštní pozornost zaslouží Čína a její tvrdá státní regulační politika (PP - 0,7%).

Ostatní oblasti rozvojového světa se ještě nacházejí ve fázi relativně vyšších přirozených přírůstků (1,8% - 3%), ovlivněných hlavně vysokou porodností. Nejproblematictější situace je **v Africe**, zjm. na jih od Sahary. Ženám se v průměru rodí okolo 6 **dětí**. Zároveň jsou zde v důsledku nedostatku potravin, etnických válek či epidemie (AIDS) **nepříznivé úmrtnostní poměry**. Snížení porodnosti, které by aspoň z části pomohlo tyto problémy řešit, není úkolem s jednoduchým řešením. Velký počet dětí v rodinách souvisí s tradičním způsobem života, vlivem náboženství a také s nerovnoprávným postavením žen ve společnosti. Změna těchto podmínek není možná ze dne na den.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Úlohy k textu:

1. Na základě obrázku vysvětlíte pojem demografického stárnutí. Jak se projeví jeho důsledky v naší zemi? Jaká opatření by měl stát pro to učinit?

Obr.2 Stárnutí světové populace.

Pramen: AFP/OSN

2. Podiskutujte o některých naznačených trendech populačního vývoje k roku 2050

1. Ve státech, které jsou dnes členy EU, budou žít pouhá 4% všech lidí na světě. Dnes je to 7%.
2. Významný pokles počtu obyvatel se předpokládá mimo jiné v Japonsku, Německu, Itálii, Rusku, Ukrajině či Maďarsku.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

3. Vyššího věku se bude lidstvo dožívat jako celek, jednotlivé země a kontinenty se budou lišit.
4. Dnes žije ve městech zhruba polovina světové populace, již od roku 2030 to budou 2/3 obyvatel planety.

2.2 Ekonomika a primární sektor

2.2.1 Členění ekonomických sektorů

Veškerou ekonomickou aktivitu můžeme členit podle druhů činnosti. Základním členěním jsou tzv. **ekonomické sektory**. Rozlišujeme **primární** (zemědělství, lov, rybolov, lesnictví, těžba) **sekundární** (průmysl, stavebnictví) a **terciální sektor** (služby). Někdy se ještě z terciéru vyčleňuje tzv. **kvarter** (nejsofistikovanější druhy služeb, věda, výzkum). Podíl těchto sektorů na zaměstnanosti a tvorbě HDP ukazuje na vyspělost dané země / regionu. Názorným příkladem může být srovnání Česka, kde v zemědělství pracuje 4% ekonomicky aktivních a Tanzanie s 80% EA v zemědělství.

2.2.2 Základní charakteristiky zemědělství

Zemědělství se rozděluje na dva základní typy- **výrobu rostlinnou a živočišnou**. V rámci světa dominuje **rostlinná výroba** (pěstování plodin) - asi 2/3 zemědělské produkce. V současnosti pracuje v zemědělství přibližně 1,1mld. lidí (většina v rozvojových zemích), zemědělsky je využívána více než 1/3 světové souše.

Celosvětově je v rámci rostlinné výroby nejdůležitější **pěstování obilnin** (pšenice, žito, ječmen, oves, proso, ale i rýže a kukuřice).

Tab.1 Největší světoví producenti vybraných zemědělských plodin (2005) .Porovnej a veď diskuzi.

Pšenice (mil. tun/rok)		Rýže (mil. tun/rok)		Kukuřice (mil. tun/rok)	
1. Čína	96	Čína	185	USA	280
2. Indie	72	Indie	129	Čína	131
3. USA	57	Indonésie	54	Brazílie	35
4. Rusko	46	Bangladéš	40	Mexiko	21
5. Francie	37	Vietnam	39	Argentina	20
6. Kanada	26	Thajsko	27	Indonésie	15
7. Austrálie	24	Myanmar	25	Francie	13
8. Německo	24	Filipíny	15	Indie	12
9. Pákistán	22	Brazílie	13	Jižní Amerika	12
10. Turecko	21	Japonsko	11	Itálie	11
Svět celkem	626	Svět celkem	619	Svět celkem	692

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Živočišná výroba (chov hospodářských zvířat) se na hodnotě zemědělské produkce podílí zhruba jednou třetinou. V rozvojových zemích převládá **extenzivní chov** zaměřený na kočovné pastevectví, ve vyspělých státech převažuje **intenzivní** živočišná výroba se stájovým chovem.

Podle podílu produkce, kterou spotřebuje sám výrobce, rozlišujeme dva základní typy: **samozásobitelské zemědělství** a **tržní zemědělství** (prodání většiny úrody, živočišných produktů.) **Samozásobitelské zemědělství** je typické pro **rozvojové země**. Intenzivní produkce obilnin, nižší stupeň mechanizace a chemizace, velké množství pracovní síly je typické pro hustě zalidněné regiony světa - jižní a JV Asi, Čína, Mexiko, oblast velkých jezer v Africe. Existuje však ještě kočovné pastevectví apod.

Tržní zemědělství je typické pro vyspělé země.

2.2.3 Lesní hospodářství a rybolov

Vedle zemědělské půdy, zabírající 1/3 souše, pokrývají další 1/3 souše lesy. Vedle **ekonomického významu** (surovina pro dřevozpracující a papírenský průmysl, stavebnictví) mají lesy také **významnou roli v ekosystému planety Země**. Snižují obsah CO₂ ve vzduchu, zadržují srážkovou vodu, svými kořeny brání erozi, vytvářejí životní prostředí pro živočišstvo, atd. Palčivým problémem je ubývání lesů v důsledku těžby dřeva, ale především jejich vypalování za účelem vzniku nové zemědělské půdy.

Tab.2 Lesnatost makroregionů (podíl lesů na celkové rozloze)

Evropa (vč. Ruska)	44%
Asie	19%
Sev. a Sřední Amerika	33%
Jižní Amerika	48%
Afrika	21%
Austrálie a Oceánie	24%

Zdroj: Ročenka FAO (2005)

Pod pojem **rybolov** zahrnujeme jak chov a lov ryb, tak i lov ostatních vodních živočichů (ústřic, krabů, raků, humrů...) **Nejvýznamnější světová loviště ryb** jsou na SZ Tichého oceánu, podél pobřeží Chile a Peru a v sev. Atlantiku.

Rybářské velmoce: Peru, Japonsko, USA, Chile, Rusko, Norsko, Island.